

Original Article/Araştırma Makalesi

SAĞLIK ALANINDAKİ ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜREL ZEKÂ VE ZENOFOBİ DÜZEYLERİ

Cultural Intelligence and Xenophobia Levels of Students in the Health Field

Serap GÜNGÖR¹ Deniz AKALIN² Hakan AVAN³

^{1,3}Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Kahramanmaraş

²Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yozgat

Geliş Tarihi / Received: 16.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 01.04.2023

ÖZ

Bu araştırma farklı kültürlerle birlikte çalışması öngörülen ve ileride sağlık profesyoneli olacak sağlık alanındaki öğrencilerin kültürel zekâ ve zenofobi düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Farklı bölgelerde bulunan iki devlet üniversitesinin, İlk ve Acil Yardım ve Yaşlı Bakım programında öğrenim gören 570 öğrenciyle kesitsel ve tanımlayıcı tipte araştırma gerçekleştirilmiştir. Veriler 'Tanıtıcı Bilgi Formu', 'Kültürel Zekâ Ölçeği' ve 'Zenofobi Ölçeği' kullanılarak toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %71.2'sinin Akdeniz Bölgesi'ndeki üniversitede eğitim gördüğü, %76.7'sinin kadın olduğu, %57.9'unun Yaşlı Bakım programında okuduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin, zenofobi ölçek puan ortalamaları 45.27 ± 11.73 , kültürel zekâ ölçeği toplam puan ortalamaları 71.1 ± 13.91 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin yurt dışında çalışma isteği ($t=5.456$, $p=0.000$), kültürel eğitim alma ($t=3.608$, $p=0.000$), sosyal medyadan yabancı ülkedeki insanlarla iletişim kurma ($f=11.602$, $p=0.000$) durumları ile kültürel zekâ ve zenofobi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu çalışmada öğrencilerin, kültürel zekâ ve zenofobi düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Kültürel zekâ, Öğrenciler, Sağlık, Zenofobi.

ABSTRACT

This research has been conducted to determine the cultural intelligence and xenophobia levels of students in the health field, who will be health professionals in the future and are expected to work with different cultures. The cross-sectional and descriptive study has been conducted with 570 students having education in the First and Emergency Aid and Elderly Care programs of two state universities in different regions. The data has been collected by using 'Descriptive Information Form,' 'Cultural Intelligence Scale' and the 'Xenophobia Scale' It has been determined that, of the students who participated in the research; 71.2 % were taking education in the university of the Mediterranean region, 76.7 % were women, 57.9% were studying Elderly Care program. The students' xenophobia scale mean score has been detected to be 45.27 ± 11.73 , and the cultural intelligence scale total mean score has been detected to be 71.1 ± 13.91 . There exists a significant relationship with students' willingness to work abroad ($t=5.456$, $p=0.000$), cultural education ($t=3.608$, $p=0.000$), social media communication with people from other countries ($f=11.602$, $p=0.000$), and cultural intelligence and xenophobia levels. Students' xenophobia and cultural intelligence levels have been found to be moderate in this research.

Keywords: Cultural intelligence, Health, Students, Xenophobia.

GİRİŞ

Son yıllarda bölgesel çatışmalar, iklim değişikliği, küreselleşme, güvenlik, istihdam, eğitim, sağlık ve genel olarak daha yüksek refah beklentisi ile dünyada göç hareketleri artmış ve artmaya devam etmektedir (Özmete, Yıldırım ve Duru, 2018). Türkiye'nin 2019 yılındaki yurt dışından göç oranına baktığımızda %17.2 artmıştır. Yurt dışından gelen nüfusun 578 bin 488'ini yabancı uyruklular oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). Göçlerle birlikte multikültürel toplumlar ve işletmeler ortaya çıkmakta ve bireyler farklı kültürlerle yaşamaya ve çalışmaya başlamaktadır (İbiş, 2018). Multikültürel ortamlar arttıkça kurumların istenilen kaliteye ulaşılması için beklentileri değişmekte ve kültürel yeterlilik, kültürel uyum ve kültürel zekâ kavramları öne çıkmaktadır (Taşdemir, Gündüz Çekmecelioğlu ve Yıkılmaz, 2019). Kültürel kavramlarla birlikte zenofobi (yabancı düşmanlığı), ırkçılık ve ayrımcılık gibi kavramlar önem kazanmaktadır (Karataş ve Güzel, 2020). Zenofobi, diğer ülke insanlarından nefret etme veya onlara karşı önyargılı olma olarak tanımlanmaktadır (Oxford, 2016). Kültürel çeşitlilik aynı anda çalışma alanında rekabetin artmasına ve kişilerin kendi kültürlerinin tehlike altında olduğunu düşünmelerine ve bununla birlikte yabancı düşmanlığına neden olabilmektedir. Son yıllarda yabancı düşmanlığının toplumlarda yaygınlaşması, farklı kültüre sahip insanlara karşı duygusal, düşünsel ve davranışsal olarak empatiyle yaklaşılması gerektiği anlayışını kazandıran kültürel zekânın önemini bir kez daha ortaya koymuştur (Özmete vd., 2018).

Kültürel zekâ, kişinin öncelikle kendi kültürünün özelliklerini ve davranışlarını bilme, farklı kültürel özelliklere karşı empati kurabilme ve etkili iletişim kurabilme kapasitesidir (Uludağ ve Deveci, 2018). Kültürel zekâsı yüksek bireyler, farklı kültürdeki bireyler ile daha kolay uyum sağlayabilmekte ve iletişim kurabilmektedirler (Aslan ve Kizir, 2019). Multikültürel toplumlarda birey kendi kültürüne uygun davranırken diğer kültürdeki bireylerin davranışlarını anlamakta ve yorumlamakta zorlanmaktadır (İbiş, 2018). Bu zorlanmayı sağlık profesyonelleri sağlık hizmeti sunumunda en üst düzeyde yaşamaktadır.

Sağlık profesyonelleri için kültürel zekâ önemlidir. Çünkü sağlık kurumları, farklı kültürlerden hastalara hizmet sunulan ve kültürel çeşitlilikle sık karşılaşılan kurumlardandır (Rahimaghaee ve Mozdbar, 2017). Hastaların bakımında ve tedavi sürecinin yönetimi esnasında kültürel çeşitlilik hasta bakım uygulamalarında iletişim sorunlarına, uyumsuz davranışlara ve kişilerarası çatışmalara neden olabilmektedir. Bu nedenle bütün sağlık profesyonellerinin kültürlerarası yeterlilikle donatılması gerektiği ifade edilmektedir (Wesołowska vd., 2018). Kültürel zekâsı yüksek bireyler farklı kültür ve davranışa uyum sağlamak için uygun strateji ve tutum belirleyebilmekte aynı zamanda bireylerin

karşılaştıkları güçlükleri başarılı bir şekilde aşabilmektedirler (Abaslı ve Polat, 2019). Sağlık profesyonelleri, kültürel zekâları sayesinde kritik durumlarda doğru kararlar verebilir, iş arkadaşlarıyla sağlıklı ekip çalışması kurabilir ve hastalarıyla etkin iletişime geçerek verdikleri bakım uygulamaları ile hasta memnuniyetini arttırabilirler (Aslan ve Kizir, 2019). Çalışma hayatına geçen öğrencilerin iş dünyasında başarılı olabilmeleri için bir takım teknik becerilerinin yanı sıra kültürlerarası etkililik becerilerine de ihtiyaçları vardır. Bu bağlamda, üniversiteler çok kültürlülüğü destekleyecek eğitimlere ve faaliyetlere yer vermelidir (Avcılar, 2018).

Bu çalışma farklı kültürlere sahip bireylere bakım vermesi öngörülen ilerideki sağlık profesyoneli olacak sağlık alanındaki öğrencilerin kültürel zekâ ve yabancı düşmanlığı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda sorularımız şunlardır;

- Sağlık alanındaki öğrencilerin kültürel zekâ düzeyleri nedir?
- Sağlık alanındaki öğrencilerin zenofobi düzeyleri nedir?
- Sağlık alanındaki öğrencilerin kültürel zekâ ve zenofobi düzeylerini hangi faktörler etkilemektedir?

GEREÇVEYÖNTEM

Araştırma Türü

Araştırma tanımlayıcı ve kesitsel tiptedir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin iki farklı bölgesindeki devlet üniversitelerinin, ilk ve acil yardım ve yaşlı bakım programında öğrenim gören 749 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip 18 yaş ve üzeri, eğitim ve öğretimine devam eden, çalışmaya katılmayı kabul eden, internet ortamından gönderilen Google Formlara erişim sağlayabilen 570 (%76) öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Google Formlar aracılığıyla internet ortamına taşınmıştır. Daha sonra öğretim elemanları aracılığıyla formların bağlantı adresi çevrimiçi olarak (sosyal medya aracılığıyla) öğrencilere gönderilmiştir. Araştırmaya gönüllü katılımı sağlamak için çalışmanın başına onam formu eklenmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler veri formunu cevaplandırmıştır. Öğrenciler 10-15 dakikada anketi tamamlamıştır. Çevrimiçi uygulamada bir soru işaretlemeden diğerine geçilmediği için çalışma da eksik veri olmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, Google Formlar üzerinden ‘Tanıtıcı Bilgi Formu’, ‘Kültürel Zekâ Ölçeği (KZÖ)’ ve ‘Zenofobi Ölçeği’ kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından literatür taraması (Abaslı ve Polat, 2019; İlhan ve Çetin, 2014; Karataş ve Güzel, 2020; Özmete vd., 2018) sonucu oluşturulmuş olan; öğrencilerin yaş, cinsiyet, okuduğu bölüm ve üniversite, en uzun yaşanan yer, en uzun süre kalınan coğrafi bölge, bölümünde yabancı öğrenci olma durumu, farklı kültürlerden insanlarla karşılaşma durumu, hastaya kültürel yaklaşım konusunda eğitim alma durumu, sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurmalarına yönelik 10 sorudan oluşmaktadır.

Kültürel Zekâ Ölçeği (KZÖ)

Kültürel zekâ algı düzeyini belirlemek amacıyla Ang vd. (2007) tarafından geliştirilen ve İlhan ve Çetin (2014) tarafından Türkçe’ye uyarlanan ölçek, 5’li likert tipte 4 alt boyuttan ve 20 maddeden oluşmaktadır. 1-4. maddeler ‘üst biliş’ boyutunu, 5-10. maddeler ‘biliş’ boyutunu, 11-15. maddeler ‘motivasyon’ boyutunu, 16-20. maddeler ise ‘davranış’ boyutunu oluşturmaktadır. Kültürel zekânın üst biliş boyutu, bireyin kültürler arası etkileşim sırasında kullandığı kültürel bilginin farkındalığı ve bu bilgiler üzerinde kontrol sahibi olup olmadığı, biliş boyutu, bireyin günlük deneyimler yardımıyla ya da formal eğitim yoluyla diğer kültürler hakkında edindiği bilgileri, motivasyon boyutu, bireyin farklı kültürlerden insanlarla etkileşime girme ve kültürlerarası durumlar hakkında bir şeyler öğrenme konusundaki istekliliğini, davranış boyutu, kişinin farklı kültürel geçmişe sahip bireylerle karşılaştığında uygun sözel ya da sözel olmayan davranışları sergileyebilmesi ile ilgilidir (İlhan ve Çetin, 2014). Ölçeğin tümüne yönelik güvenirlik katsayısı .85 (İlhan ve Çetin, 2014), bu çalışmada ise .92 olarak bulunmuştur. KZÖ’nün alt boyutlarından ve ölçeğin genelinden alınan toplam puanların yükselmesi, yüksek kültürel zekâyâ işaret etmektedir.

Zenofobi Ölçeği

Ölçek Kees Van Der Veer, vd., (2011) tarafından geliştirilmiş, Özmete vd., (2018) tarafından Türkçe geçerlik-güvenirliliği yapılmıştır. Ölçek, 6’lı likert tipte ve 11 sorudan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan ise 66’dır. Puan arttıkça zenofobi riski artmaktadır. Geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında Cronbach alfa değeri .87 (Özmete vd., 2018), bu çalışmada ise orijinal çalışma ile aynı .87 olarak bulunmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Değerlendirilen araştırma verilerinin analizinde; sayı, yüzdelik dağılımları, ortalama, standart sapma, independent-samples t testi ve one-wayanova varyans analizi testleri ve normallik dağılımları için kurtosis ve skewness testleri (+2, -2) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık için p değeri $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapıldığı üniversitelerden birisi olan İç Anadolu Bölgesi'ndeki üniversitenin girişimsel olmayan etik kurulundan (Tarih: 17.02.2021, Karar No: 19/4) ve araştırmanın yapıldığı kurumlardan yazılı izin, öğrencilerden bilgilendirilmiş onam ve ölçeklerin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini yapan yazarlardan e-mail yoluyla izin alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma mültecilerin daha yoğun yaşadığı bölgelerde öğrenim gören öğrencilerle yapılmıştır. Bu nedenle öğrenciler farklı kültürel özelliklerle ilgili soruları cevaplarırken sadece mültecileri düşünmüş olabilirler. Türkiye'nin farklı bölgelerinde farklı kültürlerden gelen sağlık alanındaki öğrenciler ile yapılacak araştırmalar farklı sonuçlar verebilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının 20.45 ± 1.79 olduğu, %71.2'sinin Akdeniz Bölgesindeki bir üniversitede öğrenim gördüğü, %76.7'sinin kadın olduğu ve %57.9'unun yaşlı bakım programında okuduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin %52.3'ünün sınıflarında yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu, %74.0'ının yurt dışında çalışmak istediği ve %41.6'sının kültürel yaklaşım eğitimi aldığı tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=570)

Tanıtıcı Özellikler	N	%
Eğitim Gördükleri Üniversite		
Akdeniz Bölgesindeki Üniversite	406	71.2
İç Anadolu Bölgesindeki Üniversite	164	28.8
Cinsiyet		
Kadın	437	76.7
Erkek	133	23.3
Eğitim Gördükleri Program		
Yaşlı Bakım	330	57.9
İlk ve Acil Yardım	240	42.1
Eğitim Gördükleri Programda Yabancı Öğrenci Varlığı		
Evet	298	52.3
Hayır	272	47.7

Yurt Dışında Çalışma İsteği		
Evet	422	74.0
Hayır	148	26.0
Kültürel Yaklaşım Eğitimi Alma Durumu		
Evet	236	41.6
Hayır	334	58.4
Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurma Durumu		
Her gün	21	3.7
Haftada bir	28	4.9
Arada sırada	231	40.5
Hiçbir zaman	290	50.9
Yaşadığı Yerleşim Yeri		
İl	307	53.9
İlçe	157	27.5
Köy	106	18.6
Yabancıyla Karşılaşma Sıklığı		
Her gün	79	13.9
Haftada bir	35	6.1
Arada sırada	382	67.0
Hiçbir zaman	74	13.0

Çalışmaya katılan bireylerin KZÖ toplam puan ortalaması 71.1 ± 13.91 , KZÖ alt boyut ortalamalarından üst biliş alt boyutu puan ortalaması 16.03 ± 3.55 , biliş alt boyutu puan ortalaması 17.27 ± 5.27 , motivasyon alt boyutu puan ortalaması 18.91 ± 4.54 , davranış alt boyutu puan ortalaması 18.89 ± 4.16 ve zenofobi ölçek puan ortalaması 45.27 ± 11.73 'tür (Tablo 2). Araştırmaya katılan öğrencilerin zenofobi ölçek ve KZÖ puan ortalamasının orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin kültürel zekâ düzeylerinin orta düzeyde çıkması, öğrencilerin farklı kültürlerden bireylerle iletişime girebileceği ve kültürel farklılıklara uyum sağlayabileceğini göstermektedir. Öğrencilerin yurt dışında çalışma isteği ve eğitim gördükleri programda yabancı öğrenci varlığı kültürel zekâ düzeyini arttırmakta ve zenofobi düzeyini azaltmaktadır. Hemşireler (Aslan ve Kızır, 2019; Kant ve Sevgi Ünal, 2017) ve öğrencilerle yapılan çalışmalarda kültürel zekâ düzeyleri yüksek bulunmuştur (Abaslı ve Polat, 2019; Özkol Kılınç ve Öztürk, 2019).

Tablo 2. Öğrencilerin KZÖ ve Zenofobi Ölçek Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamaları

	En düşük değer	En yüksek değer	Ort±SS
KZÖ Toplam Puanı	24.00	100.00	71.11 ± 13.91
Üst Biliş	4.00	20.00	16.03 ± 3.55
Biliş	6.00	30.00	17.27 ± 5.27
Motivasyon	5.00	25.00	18.91 ± 4.54
Davranış	5.00	25.00	18.89 ± 4.16
Zenofobi Ölçek Toplam Puanı	12.00	66.00	45.27 ± 11.73

Çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversite ile KZÖ üst biliş alt boyut puan ortalamaları arasında ilişki bulunmuştur ($p=0.043$) (Tablo 3). Öğrencilerin kayıtlı oldukları üniversitelere baktığımızda İç Anadolu Bölgesindeki öğrencilerin KZÖ üst biliş alt

boyut düzeyleri anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine baktığımızda illerdeki yabancı nüfus sayısı Akdeniz bölgesinde yer alan Kahramanmaraş'ta 2019 yılına göre azalmakta, İç Anadolu bölgesinde yer alan Yozgat'ta ise 2019 yılına göre artmaktadır (TÜİK, 2020). Bu bilgiler ışığında öğrencilerin farklı kültürle karşılaşma ihtimalinin daha yüksek olduğu bölgelerde kültürel zekânın daha yüksek olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversiteler ile zenofobi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p=0.146$). Buldukları ildeki yabancı nüfus varlığı öğrencilerin farklı kültürden insanlarla etkileşim kurarken kendisinin ve karşısındaki bireyin kültürünü bilerek iletişim kurmasını olumlu yönde etkilemiş olabilir. Pandemi döneminde yapılan bu çalışmada, sosyal etkileşimin azalması öğrencilerin çevresiyle etkileşime girme ihtimalini azalttığı için zenofobi ile anlamlı bir ilişki gözlemlenmediği düşünülmektedir.

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre KZÖ biliş ve üst biliş alt boyutlarının puan ortalamaları arasında farklılaşma bulunmuştur (sırasıyla; $p=0.003$, $p=0.029$) (Tablo 3). KZÖ toplam puan ve cinsiyet ile ilişkisine baktığımızda; kadınların üst biliş, erkeklerin ise biliş seviyesinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ve araştırmaya katılan çoğu öğrencinin de kadın olduğu belirlenmiştir. Sağlık alanı ve dışında öğrencilerle yapılan çalışmalara bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunu kadınların oluşturduğu belirtilmiştir (Uludağ ve Deveci, 2018; Koçak ve Özdemir, 2015). Bizim bulgumuzun aksine, erkek öğrencilerin KZÖ toplam puanını daha yüksek bulan çalışmalar da bulunmaktadır (Abaslı ve Polat, 2019; Uludağ ve Deveci, 2018). Cinsiyetin kültürel değişkenleri etkilemediğini gösteren çalışma da bulunmaktadır (Okuyan, 2019). Bizim çalışmamızın evreninin de kadın öğrenciler daha fazla olduğu için sonucu etkilemiş olabilir.

Çalışmamızda cinsiyetin zenofobi düzeyini etkilemediği bulunmuştur ($p= 0.795$). Sağlık alanında yapılan bir çalışmaya baktığımızda kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran zenofobi ölçek puanları daha düşük bulunmuştur (Yekeler ve Şahin, 2021). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, erkeklerin yabancı düşmanlığı düzeyi daha yüksektir (Karataş ve Güzel, 2020). Japon ve Amerikalı öğrencilerle yapılan araştırmada, erkek öğrencilerde etnosentrizmin daha yüksek olduğu ve bu durumun sosyalleşmedeki cinsiyet farklılıkları ile ilişkili olabileceği belirtilmiştir (Neuliep vd., 2001).

Öğrencilerin eğitim gördükleri program ile KZÖ motivasyon alt boyutu ($p=0.042$) ve zenofobi ölçek toplam puan ortalaması ($p=0.004$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 3). Eğitim gördükleri programa göre KZÖ motivasyon alt boyutuna baktığımızda yaşlı bakımı programı öğrencilerinin ilk ve acil yardım programı öğrencilerine

göre anlamlı olarak daha yüksek, zenofobi düzeyinin ise daha düşük olduğu görülmüştür. Yekeler ve Şahin'in yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin zenofobi düzeylerinin okudukları bölüme göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yekeler ve Şahin, 2021). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarında öğrenciler, sıkıştırılmış mesleki ve beceri dersleri almakta ve öğrenciler uygulama esnasında farklı kültürel yapıdaki bireylerle etkileşimde bulunmaktadır (Güngör ve Borazan, 2021). Yaşlı bakım programındaki öğrencilerin aynı bireyle daha uzun süreli etkileşim kurmasının motivasyon alt boyutunu etkilediği düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin kültürel yaklaşım eğitimi alma durumları ile KZÖ toplam puan, biliş, üst biliş, motivasyon alt boyutu ve zenofobi ölçek toplam puan ortalamaları arasında önemli düzeyde farklılaşmanın olduğu görülmüştür (sırasıyla; $p=0.000$, $p=0.005$, $p=0.033$, $p=0.000$, $p=0.040$). Öğrencilerin kültürel yeterliliğini geliştirmek için uygulama çalışmaları/eğitim veya yurtdışında çalışma deneyimleri gibi çok çeşitli etkinlikler kullanarak disiplinler arası bir yaklaşım uygulanabilir (Chen vd., 2020). Yapılan çalışmada transkültürel sağlık bakımı ile eğitim almak isteyen öğrencilerin kültürlerarası etkililik, kültürel iletişim ve farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Oh, Lee ve Schepp, 2015). Çalışmamızda olduğu gibi kültürel yaklaşım eğitimi öğrencilerin zenofobi, ırkçılık, ayrımcılık gibi konularda farkındalık oluşturarak yaklaşımlarını etkilediği düşünülmektedir.

Öğrencilerin sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurma durumları ile KZÖ toplam puanı, biliş, üst biliş, motivasyon alt ölçekleri ve zenofobi ölçek toplam puan ortalamaları arasında önemli seviyede farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla; $p=0.000$, $p=0.025$, $p=0.000$, $p=0.000$, $p=0.031$). Öğrencilerin yurt dışında çalışma istekleri ile KZÖ toplam, biliş, üst biliş, motivasyon, davranış alt ölçekleri ve zenofobi ölçek toplam puan ortalamaları arasında önemli seviyede farklılaşmanın olduğu görülmüştür (sırasıyla; $p=0.000$, $p=0.002$, $p=0.000$, $p=0.029$, $p=0.000$, $p=0.004$) (Tablo 4). Öğrencilerin yurt dışında çalışma isteği, kültürel eğitim alma, sosyal medyadan yabancı ülkeden insanlarla iletişim kurma durumu kültürel zekâ düzeyini olumlu anlamda etkilemektedir. Kültürel zekâ diğer insanlarla etkileşime girme isteğinden ve durumundan olumlu olarak etkilenmektedir ve birbirini desteklemektedir (Aslan ve Kizir, 2019). Yabancı bir ülkede hemşire olarak çalışmak isteyen öğrencilerin gitmek istedikleri ülkedeki insanlar hakkında bilgi sahibi olmak istemeleri, öğrencilerde farklı kültürle ilgili olumlu tutum ve duyguların geliştirilmesine katkı sağladığı sonucuna varılabilir (Okuyan, 2019). Öğrencilerin kültürel yeterliliğini geliştirmek için uygulama çalışmaları/eğitim veya yurtdışında çalışma/eğitim deneyimleri gibi çok çeşitli

etkinlikler kullanarak disiplinler arası bir yaklaşımın faydalı olacağı bildirilmiştir (Chen vd., 2020). Yalnızca kültüre odaklanan teorik eğitim yaklaşımları ayrımcılık, ırkçılık ve kültürlerarası bakım kavramlarının öğrenimi için yeterli değildir aynı anda farklı kültürden bireylerle temasta bulunulması ve onlara örnek olunması gerekmektedir (Allen vd., 2013). Çalışma sonucu bize kültürel eğitim alan öğrencilerin kültürel zekâlarının daha yüksek, zenofobi düzeylerinin daha düşük olduğunu ve eğitimin farklı kültürden insanlarla etkileşim için önemli olduğunu, kültürel zekâyı geliştirmekte de bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Kültürel zekâ stabil değil ve geliştirilebilir bir zekâ türüdür (Demirel, Turan ve Akıncı, 2020).

Tablo 3. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Yönelik KZÖ Toplam Puanı, Alt Boyutları ve Zenofobi Ölçek Toplam Puan Ortalamalarının Dağılımları (n=570)

	KZÖ Alt boyutları				KZÖ Toplam Puanı	Zenofobi Ölçek Toplam Puanı
	Biliş	Üst Biliş	Motivasyon	Davranış		
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS		
Eğitim Gördükleri Üniversite						
Akdeniz Bölgesindeki Üniversite	17.25±5.21	15.83±3.60	18.95±4.53	18.77±4.13	70.81±14.00	45.71±11.95
İç Anadolu Bölgesindeki Üniversite	17.31±5.45	16.50±3.38	18.81±4.56	19.20±4.23	71.84±13.71	44.18±11.14
Test p	t: 1.35 p: 0.893	t: 3.032 p: 0.043	t: 3.38 p: 0.735	t: 1.127 p: 0.260	t: -0.802 p: 0.423	t: 1.456 p: 0.146
Cinsiyet						
Kadın	16.90±5.21	16.21±3.47	18.82±4.55	19.01±4.06	70.95±13.63	45.20±11.66
Erkek	18.46±5.32	14.44±3.76	19.19±4.48	18.51±4.47	71.61±14.87	45.51±12.03
Test p	t: 3.008 p: 0.003	t: 2.187 p: 0.029	t: 0.821 p: 0.412	t: 1.225 p: 0.221	t: -0.455 p: 0.650	t: -0.260 p: 0.795
Eğitim Gördükleri Program						
İlk ve Acil Yardım Programı	17.10±5.27	15.83±3.46	18.45±4.65	18.68±4.17	70.08±13.99	46.94±11.58
Yaşlı Bakım Programı	17.39±5.27	17.17±3.61	19.24±4.43	19.05±4.15	71.85±13.84	44.06±11.71
Test p	t: 0.640 p: 0.522	t: 1.112 p: 0.266	t: 2.041 p: 0.042	t: 1.031 p: 0.303	t: -1.498 p: 0.135	t: 2.909 p: 0.004

Tablo 4. Öğrencilerin Farklı Değişkenlere Göre KZÖ Toplam Puanı, Alt Boyutları ve Zenofobi Ölçek Toplam Puan Ortalamalarının Dağılımları (n=570)

	KZÖ Alt Boyutları				KZÖ Toplam Puanı	Zenofobi ölçek Toplam Puanı
	Biliş	ÜstBiliş	Motivasyon	Davranış		
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS		
Kültürel Yaklaşım Eğitimi Alma Durumu						
Evet	18.38±5.55	16.52±3.60	19.39±4.55	19.27±4.20	73.58±14.56	44.08±11.41
Hayır	16.47±4.92	15.67±3.47	18.57±4.50	18.63±4.12	69.36±13.18	46.11±11.90
Test p	t= 4.326 p: 0.000	t= 2.831 p: 0.005	t= 2.136 p: 0.033	t=1.822 p: 0.069	t= 3.608 p: 0.000	t= -2.056 p: 0.040

Yurt Dışında Çalışma İsteği						
Evet	17.76±5.21	16.31±3.37	19.77±4.13	19.12±4.13	72.95±13.15	46.10±11.61
Hayır	15.93±5.24	15.20±3.92	16.46±4.75	18.25±4.17	65.87±14.72	42.89±11.80
Test	t=3.605	t=3.068	t=8.030	t=2.185	t=5.456	t=2.881
p	p=0.000	p=0.002	p=0.000	p=0.029	p=0.000	p=0.004
Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurma Durumu						
Her gün ^a	21.19±5.44	17.00±2.64	21.04±3.35	19.00±4.53	78.23±14.02	46.66±13.52
Haftada bir ^b	19.57±4.71	16.10±4.34	19.42±5.88	18.60±5.10	73.71±17.57	39.71±11.92
Arada sırada ^c	18.63±4.77	16.67±3.25	19.67±4.13	19.38±3.97	74.16±12.87	44.69±11.71
Hiçbir zaman ^d	15.67±5.17	15.60±3.71	18.08±4.63	18.53±4.16	67.91±13.60	46.17±11.48
Test	F=21.794	F=3.145	F=7.217	F=1.830	F=11.602	F=2.975
p	p=0.000	p=0.025	p=0.000	p=0.141	p=0.000	p=0.031
	(a-d)	(a-d)	(a-b, d)		(a-b, d)	
Yaşadığı Yerleşim Yeri						
İl ^a	17.81±5.22	16.22±3.55	19.37±4.49	19.12±4.02	72.54±13.80	44.92±12.23
İlçe ^b	16.82±5.30	15.71±3.67	18.52±4.54	18.73±4.11	69.80±13.98	46.03±10.37
Köy ^c	16.34±5.22	15.93±3.35	18.14±4.55	18.49±4.61	68.91±13.81	45.16±11.72
Test	F=3.840	F=1.099	F=3.756	F=1.083	F=3.666	F=1.474
p	p=0.022	p=0.334	p=0.024	p=0.339	p=0.026	p=0.623
	(a-c)		(a-c)		(a-c)	
Yabancıyla karşılaşma sıklığı						
Her gün ^a	18.78±5.50	16.62±3.00	19.65±4.12	19.13±3.99	74.20±13.29	45.17±12.03
Haftada bir ^b	18.05±5.64	15.80±3.94	19.37±4.38	18.34±3.91	71.57±14.15	40.94±10.86
Arada sırada ^c	17.05±5.07	16.02±3.53	18.80±4.45	18.88±4.19	70.76±13.75	46.08±11.70
Hiçbir zaman ^d	16.39±5.59	15.56±3.95	18.47±5.38	18.95±4.33	69.39±15.04	43.22±11.50
Test	F=3.369	F=1.195	F=1.138	F=0.301	F=1.774	F=2.983
p	p=0.018	p=0.311	p=0.333	p=0.825	p=0.151	p=0.031
	(a-c, d)					(b-c)

* t: Independent- Samples t testi ve F: One- WayAnova testleri kullanılmıştır. Post Hoc Gabriel testine göre a, b, c,d üst simgeleri her bir grupta grup içi farklılığı göstermektedir.

Öğrencilerin yaşadığı yerleşim yerleri ile KZÖ toplam puan, biliş, motivasyon alt boyutları ve ortalamaları arasında ilde yaşayanların köyde yaşayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (sırasıyla; p=0.026, p=0.022, p=0.024). Öğrencilerin yabancılarla karşılaşma sıklığı ile KZÖ biliş alt boyutu arasında ilişkiye baktığımızda her gün yabancılarla karşılaşan öğrencilerin arada sırada ve hiçbir zaman karşılaşmayanlara göre daha yüksek puan ortalamaları olduğu, arada bir yabancıyla karşılaşanların haftada bir karşılaşanlara göre zenofobi ölçek toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (sırasıyla; p=0.018, p=0.031) (Tablo 4). Yabancılarla karşılaşma sıklığı arttıkça bireylerin kültürel zekalarının arttığı ve zenofobi seviyesini azaldığı görülmektedir. Buda yabancılarla karşılaşmanın kültürel bir etkileşimi sağladığı ve bununda yabancı düşmanlığını azalttığını söyleyebiliriz. Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yeri KZÖ toplam puanını etkilerken zenofobi ölçek toplam puanını etkilememektedir. Yaşanılan yerin kültürel özelliklerinden etkilendiğini ve yerleşim yerinin daha büyük olmasının farklı kültürden insanlarla karşılaşma olasılığını arttırdığı düşünülmektedir. Bizim çalışmamızda yaşanılan yerin kültürel özelliklerden etkilendiği bulunurken literatürde etkilenmediğini gösteren çalışmalarda bulunmaktadır (Gören, 2019; Okuyan, 2019).

SONUÇ

Araştırma sonucunda; sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerin, kültürel zekâ ve zenofobi düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur. Öğrencilerin kültürel zekâ ve zenofobi düzeyi öğrencilerin eğitim gördükleri program, kültürel yaklaşım eğitimi alma, yurt dışında çalışma isteği ve sosyal medyadan farklı insanlarla iletişim kurma durumlarından etkilendiği belirlenmiştir. Kültürel zekâ düzeyi öğrencilerin yaşadığı yerleşim yerinden zenofobi düzeyi de yabancı insanlarla karşılaşma sıklığından etkilenmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; öğrencilerin kendi kültürel zekâ ve zenofobi düzeylerinin farkında olmaları sağlanmalı ve öğrencilere kültürel yaklaşımla ilgili dersler verilmeli, farklı kültürden hastalarla veya öğrencilerle etkileşim kurabileceği alanlar oluşturulmalı ve öğrencilere farklı kültürleri tanıma fırsatları sunulmalıdır.

Teşekkür

Çalışmada veri toplamaya katılan bütün öğrencilere teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Abaslı, K. ve Polat, Ş. (2019). Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve kültürel zekâyâ ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 193–202.
- Allen, J., Brown, L., Duff, C., Nesbitt, P. ve Hepner, A. (2013). Development and evaluation of a teaching and learning approach in cross-cultural care and antidiscrimination in university nursing students. *Nurse Education Today*, 33(12), 1592–1598. doi: 10.1016/J.NEDT.2012.12.006
- Ang, S., Van Dyne, L., Koh, C., Ng, K. Y., Templar, K. J., Tay, C. ve Chandrasekar, N. A. (2007). Cultural intelligence: Its measurement and effects on cultural judgment and decision making, cultural adaptation and task performance. *Management and Organization Review*, 3(03), 335–371.
- Aslan, S. ve Kizir, Z. (2019). Bir hastanede çalışan hemşirelerin kültürel duyarlılıkları ile kültürel zekaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 115–120. doi: 10.34087/cbusbed.527215
- Avcılar, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası etkililik düzeylerinin çeşitli faktörler açısından belirlenmesi: Bir devlet üniversitesi örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Chen, H. C., Jensen, F., Chung, J. ve Measom, G. (2020). Exploring faculty perceptions of teaching cultural competence in nursing. *Teaching and Learning in Nursing*, 15(1), 1–6. doi: 10.1016/J.TELN.2019.08.003
- Demirel, Y., Turan, E., ve Akıncı, M. (2020). Duygusal zekânın kültürel zekâ üzerine etkisinin analizi: Kastamonu Üniversitesi Türk dünyası öğrencilerine yönelik bir araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 222–234. doi: 10.33206/mjss.540246
- Gören, G. (2019). Uluslararası göç ve yabancı düşmanlığı: Bursa'daki Suriyeli'ler örneği. (Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye.
- Güngör, S. ve Borazan, N. (2021). Yaşlı bakım ve paramedik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 14(1), 19–26. doi: 10.46414/yasad.821579

- İbiş, T. (2018). Çok kültürlülük ve kültürel zekâ. *Yeni Düşünceler*, (10), 20–35.
- İlhan, M. ve Çetin, B. (2014). Kültürel zekâ ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Eğitim Dergisi*, 29(2), 94–114.
- Kant, E. ve Sevgi Ünal, K. (2017). Hemşirelerde kültürel zekanın bireyselleştirilmiş bakım üzerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 113–118.
- Karataş, Z. ve Güzel, B. (2020). Examination of university students' attitudes to wards xenophobia. *Journal of Society ve Social Work*, 31(2), 500–523.
- Koçak, S. ve Özdemir, M. (2015). The role of cultural intelligence on the pre-service teachers' attitude to ward multi-cultural education. *Elementary Education Online*, 14(4), 1352–1369. doi: 10.17051/ieo.2015.63742
- Neuliep, J. W., Chaudoir, M. ve McCroskey, J. C. (2001). A cross-cultural comparison of ethnocentrism among Japanese and United States college students. *Communication Research Reports*, 18(2), 137-146.
- Oh, H., Lee, J. ve Schepp, K. G. (2015). Translation and evaluation of the cultural awareness scale for Koreannursing students. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 12(1), 9–16. doi: 10.1515/ijnes-2014-0067
- Okuyan, C. B. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının belirlenmesi: Bir üniversite örneği. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 20(1-2), 47-54.
- Oxford Dictionary (2016). Definition of xenophobia in English, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/xenophobia> adresinden 15.10.2021 tarihinde erişildi.
- Özkol Kılınç, K. ve Öztürk, H. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin kültürel zekâ düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 12(4), 574-583.
- Özmete, E., Yıldırım, H. ve Duru, S. (2018). Yabancı düşmanlığı zenofobi ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 191–209. doi: 10.21560/spcd.v18i39974.451063
- Rahimaghaee, F. ve Mozdbar, R. (2017). Cultural intelligence and its relation with Professional competency in nurses. *Nurs Pract Today*, 4(3), 115–124.
- Taşdemir, D. D., Gündüz Çekmecelioğlu, H. ve Yıkılmaz, İ. (2019). Çok kültürlü ortamda çalışanların kültürel zekâ düzeylerinin duygusal emek gösterimlerine etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 1218.ÜİK Özel Sayısı), 719-740. doi: 10.26466/opus.584460
- TÜİK. (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-3370>
- Uludağ, E. ve Devenci, G. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin kültürel zekalarının değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 70–76.
- Veer, K., Yakushko, O., Ommundsen, R. ve Higler, L. (2011). Cross-national measure of fear-based xenophobia: Development of a cumulative scale. *Psychological Reports*, 109(1), 27-42.
- Wesołowska, K., Hietapakka, L., Elovainio, M., Aalto, A. M., Kaihlanen, A. M. ve Heponiemi, T. (2018). The association between cross-cultural competence and well-being among registered native and foreign-born nurses in Finland. *PLoS ONE*, 13(12), 1–18. doi: 10.1371/journal.pone.0208761
- Yekeler, B. ve Şahin, M. (2021). Göçmenlerin ülkemizdeki sağlık yüküne etkisi ve göçmenlere bakış açısı: Sağlık personeli aday örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 98–104. doi: 10.37989/gumussagbil.818662